

“SON 20 İL ƏRZİNDƏ ALMANİYADA İŞLƏMƏK ÜÇÜN MƏNƏ ƏN AZI 100 AZƏRBAYCANLI HƏKİM MÜRACİƏT EDİB”

ALMANİYADA TOP-5-Ə DAXİL OLAN AZƏRBAYCANLI NEYROCƏRRAH

Cancer”,
“European
Journal of
Neurology”,
“Cancers”,
“Journal of
Neurosurgery”
jurnallarında dərc
olunub.

PEŞƏNİ İCRA ETMƏK İSTƏYİRSƏNSƏ...

● **Ramazan bəy, sizcə, elmi rəhbəriniz hansı keyfiyyətlərinizə görə sizə Almaniya qalmağı təklif etdi?**

● 2005-ci ildə Almaniya gələndə planım o idi ki, bir ildən sonra vətənə qayıdacağam. Almaniya gəlmək məqsədim elmi iş idi. Adətən həkimlər burada uzmanlıq proqramı ilə məşğul olurlar. Bu proqram çox intensivdir. Həftənin beş günü və əlavə növbələrdə qalanda təkcə kliniki fəaliyyətin sənə o qədər enerjini alır ki, başqa işlərə təqətin qalmır. Mən isə bir il ərzində həm elmi, həm də kliniki işlə məşğul oldum. Həkimlərlə birlikdə səhər saat yeddiddə klinikada olurdum, axşam səkkizdə çıxırdım. Evə getməyirdim, bildirdim ki, evə getsəm, bir il ərzində elmi işimi bitirə bilməyəcəyəm. Bu səbəbdən klinikadan çıxıb laboratoriyaya gedirdim. Gecə saat 12-yə qədər də orada çalışır, səhər beşdə yenidən klinikaya yarıdıcısıdır.

Bakıda anadan olub. Orta təhsilini fərqlənmə ilə bitirdikdən sonra Azərbaycan Tibb Universitetinin müalicə işi fakültəsinə daxil olub. 2003-cü ildən Respublika Neyrocərrahiyyə Mərkəzində həkim kimi fəaliyyətə başlayıb. Kliniki və elmi fəaliyyətlə məşğul olub. Həmin dövrdə elmi işi ilə həkimlərlə ildə bir dəfə verilən təqaüdü qazanaraq Almaniya yola düşüb. Almaniyanın cənubunda yerləşən ən qədim universitetlərdən sayılan Freiburgda elmi fəaliyyətinə başlayıb, neyrocərrah kimi işləyib. Müsahibimizin planladığı bir illik Almaniya macerası artıq 20 ildir ki, davam edir. Hazırda Almaniyanın Essen Universitet klinikasında şöbə müdiri, Duis-burg-Essen Univer-sitetinin neyrocərrahiyyə kafedrasının müəllimi kimi çalışır. Həmyerlimizin 230-dan çox elmi məqaləsi “Lancet”, “Neurology”, “Stroke”, “European Journal of

● **Siz həm də dörd dil bilirsiniz. Adətən, həkimlər düşüncülər ki, tibbin dili standart olduğu üçün əlavə dil öyrənməyə ehtiyac yoxdur.**

● Hər hansı ölkədə işləməyin ən vacib şərtlərindən biri həmin ölkənin dilini bilməkdir. 20 il

ərzində burada işləmək üçün mənə ən azı 100 azərbaycanlı həkim müraciət edib. Çox hallarda gənc həkimlərdən eşidirdim ki, Almaniya gələ bilsələr, orada alman dilini yavaş-yavaş öyrənərlər. Lakin dili mükəmməl bilmədiklərinə görə buraya gəlib işləyə bilməyən həkimlər çoxdur. Əksəriyyəti deyir ki, ingilis dilini yaxşı bilirəm, almanca da 3-4 cümlə qurmağı bacarıram, tibbin dili də bütün dünyada latın dilidir, niyə bəcarmayım? Məhz bu fikirlər onların karyeralarına mane olur. Dili ya bilirsen, ya da bilmirsən. Bunun ortası yoxdur. Fərqi yoxdur hansı peşəni icra etmək istəyirsən, getdiyin ölkənin dilini yaxşı öyrənməlisən. Dili yüksək səviyyədə öyrənmək həm sənəin işlədiyin ölkəyə qarşı hörmətin bir əlamətidir, həm də məsuliyyət göstəricisidir. Getdiyin ölkə də bunu mütləq dəyərləndirir. Əgər dili yaxşı bilmirsənsə, elə bil ki, özün öz qollarını, ayaqlarını bağlayır, imkanlarını məhdudlaşdırırsan.

VƏTƏNİN SİMASI, VİZİT KARTI

● **2021-ci ilə qədər Almaniya professor adını qazanan ilk azərbaycanlı idiniz. İndi necə?**

● 2021-ci ildən professor elmi titulu daşıyıram. Amma növbəti illər ərzində xeyli sayda elmi işçilərimi yetişdirmişəm. Rəhbərliyim altında artıq 8-10 həkim həm tibb elmləri doktorluğu, həm də privatdozent dərəcəsinə müdafiə edib. Düşünürəm ki, professor statusunu da alaçaqlar. Fəxrlə deyə bilərəm ki, artıq Almaniya çalışan yeganə azərbaycanlı professor deyiləm. Bu gün Almaniya çalışan uğurlu azərbaycanlı həkimlərin sayı artır. Bu, vətənin siması, vizit kartıdır. Əvvəllər həmyerlilərimiz sadəcə həkim kimi işləyəndə uğurlu sayılırdı. İndi isə azərbaycanlılar professor, dosentdirlər.

● **Hər bir ölkə üstünlüyü bir çox hallarda öz vətəndaşlarına verir. Almaniya da 20 illik karyeranızı geri dönüb baxsanız, siz və digərləri bu uğurlara necə nail olurlar?**

● Xarici ölkəyə gedib, orada sıfırdan başlamaq üçün insan öz komfort zonasından çıxmağı bacarmalıdır. Tam fərqli cəmiyyətdə inkişaf etməyə çalışırsan. Əlbəttə ki, alman həkimini öz həmyerlisinə dəstək vermək istəyər. Yəni, azərbaycanlı həkim alman həkimindən ən azı bir baş üstün olmalıdır ki, ona eyni dərəcədə baxılsın. Xəstəxanaya gələn pasiyentlər də alman həkimini

istəyirlər. Sən o qədər peşəkar olmalı, alman xəstə qarşısında özünü o qədər yaxşı sübut etməlisən ki, o, alman həkimdən heç nəyinən əskik olmadığını görsün. Ali təhsilli insanlar özünü diplomatik aparır, təhsilsiz insanlar isə millətçiliyi daha çox göstərirlər. Mən də öz təcrübəmdə dəfələrlə bu münasibəti görmüşəm. Biz sırf peşəkar keyfiyyətlərimizlə sübut edirik ki, Almaniya gəlib çalışmağımız burada yaşayan insanların xoşbəxtliyidir. Çünki biliyimizi, savadımızı burada sərf edirik. Onlar görürlər ki, bizim peşəkarlığımız heç də alman həkimlərindən əskik deyil, çox hallarda da üstündür. Ona görə də dəfələrlə menden soruşurlar ki, onsuz da Almaniya işləyirsən, bu qədər ağır tempdə oxumaq, titullar nəyinə lazımdır? Əlbəttə ki, professor titulum alman olmadığıma görə mənə skeptisizlə yanaşan xəstələrin qarşısında yüksək kvalifikasiyamın sübutudur. Hansısa alman həkimə professor olmaq bəlkə də daha az vacibdir, nəinki azərbaycanlı həkimə. Mənim kabinetimin üzərində “Cabbarlı” yazılır. Alman xəstənin “Dr. Müller”in (ad şərtidir) yanına getmək istəməsi təbiidir. Biz əcnəbi həkimlər bu münasibəti qırmaq üçün daha çox iş görməliyik.

“TİBB SAHƏSİNDƏ ADINIZIN KİTABLARA DÜŞMƏSİNİ İSTƏYİRSİNİZSƏ...”

● **Neyrocərrahiyyə sahəsində tibb elminə töhfəniz məqalələr, kliniki fəaliyyətinizlə bitmir. Siz həm də Almaniya beyin anevrizmalarına aid dünyanın ən iri məlumat bazasını yaratmışınız.**

● Elmi fəaliyyətlərimin nəticəsi olaraq, beyin anevrizması diaqnozu ilə hazırda altı minə yaxın xəstənin məlumat bazasını toplamışam. Neyrocərrahiyyə başqa tibbi sahələri ilə müqayisədə gəncdir. Tibbin digər sahələrində adi bir xəstənin müalicəsi böyük xəstə populyasiyası arasında yazılan elmi tədqiqatların nəticəsidir. Neyrocərrahiyyə isə birinci dünya müharibəsində yaranıb. Bu gün neyrocərrahiyyə əməliyyatlarının hamısı mikroskopla aparılır. Bu mikroskoplardan isə ilk dəfə keçən əsrin 80-ci illərində istifadə etməyə başlayıblar. Mən 2003-cü ildə başlayanda müəyyən müalicə standartları qəbul olunurdu, beş ildən sonra isə standartlar tam dəyişdi. Bu, hələ də davam etməkdədir. Ona görə də neyrocərrahiyyə sahəsində müalicə etdiyimiz xəstələrin müalicə nəticələri üzrə qeydiyyatın

AYGÜN ƏZİZ
aygunaziz@kaspi.az

“

Bu gün

Almaniya
çalışan uğurlu
azərbaycanlı
həkimlərin
sayı artır.

Əvvəllər
həmyerli-
lərimiz sadəcə
həkim kimi
işləyəndə

uğurlu
sayılırdı.

İndi isə
azərbaycan-
lılar

professor,
dosentdirlər.

”

olması vacibdir. Biz məlumatları analiz edərək anlayırıq ki, xəstəni hansı üsulla müalicə etmək daha effektivdir. Həmişə tələbələrə deyirəm ki, tibb sahəsində adınızın kitablara düşməsinə istəyirsinizsə, neyrocərrahiyyəni seçin. Məsələn, kardiologiya sahəsində o qədər sırr aqlıq ki, yeniliyə nail olmaq çox çətindir.

“HƏR DÖVRÜN MÜƏYYƏN XƏSTƏLİKLƏRİ OLUR”

● **Sizin sahədə son zamanların əsas xəstəlikləri hansılardır?**

● Son illər bu sahədə xəstəliklərin artmasının səbəbi cəmiyyətin qocalmasıdır. Bu problem deyil, xoşbəxtlikdir ki, insanlar daha çox yaşayırlar. Amma bu fakt Almaniya, Yaponiya kimi ölkələrdə daha ciddidir. Cəmiyyətlər yaşlandıqca yaşlı insanlara aid olan xəstəliklərin sayı artır. Fəqərə sütunu xəstəlikləri, onların üzərində spinal əməliyyatların sayı çoxalıb.

● **Son vaxtlar tez-tez eşidirik ki, mobil telefonlar həyatımıza daxil olandan beyin şişlərinin sayı artıb. Çox telefon istifadəsi beyində şiş yarada bilərmi?**

● Bəli, belə məlumatlar çoxdur. Amma bu iddianın heç bir sübutu yoxdur. Mobil telefondan sadəcə psixi cəhətdən asılı olmaq lazım deyil. Beyinə hansısa ziyanı, onkoloji təsiri yoxdur.

● **Texnologiyanın inkişafı sizin sahəyə necə təsir edib? Beyin əməliyyatını robota etibar etmək olar?**

● Texnologiyanın imkanlarından istifadə olunsun da, bu gün əməliyyatı hələ də insan aparır. Ola bilər haradasa 15-20 il sonra bunu robot edər, amma bu gün insan edir. Robot, texnologiya cərraha o halda kömək edir ki, əməliyyat iki saata bitərsə, robotun köməkliliyi ilə yarımla saat tez və millimetr dəqiqliyi ilə aparılır. Bu da əməliyyatın effektivliyini və tezliyini artırır. Xəstəliklərin sayı artdıqca, neyrocərrahiyyə də ona müvafiq olaraq inkişaf edir.

“BİOPROTEZLƏR QOYULACAQ”

● **Ən çox səsləndirilən fikirlərdən biri beyinə çip yerləşdirməklə bağlıdır. Bu, mümkündürmü?**

● Bu, cəfəngiyyətdir. Amma bu yalanın da hansısa düzgün tərəfi var. Neyrocərrahiyyə funksional istiqamətdə inkişaf edir. Həqiqətən beyin implantları var. Amma bu, İlön Maskla əlaqəli deyil. Biz neyrocərrahiyyədə 30-40 ildir ki, bunu edirik. Məsələn, parkinson xəstəliyi olan insanlarda əl titrəyir. Əlin titrəməsinin qarşısını almaq üçün beynə implant qoyuruq. Bu əməliyyata oxşar olan başqa əməliyyatlar da var. Bu gün insanların epilepsiyadan, depressiyadan müalicə edirik. İnsanlar var ki, ağır sindromları çox kəskin, heç bir dərman təsir etmir. Bunu da stimulyasiya ilə müalicə edirik. Əgər fantastika gözəyiriksə, düşünürəm ki, yaxın 20 il ərzində görmə məhdudiyyəti olan insanların stimulyatorun köməyi ilə görmə qabiliyyətlərini bərpa edə bilərik. Bundan əlavə, yaxın gələcəkdə beyin impulsu tərəfindən idarə edilən bioprotezlər qoyulacaq.

● **Neyrocərrahiyyə sahəsində sizi ən çox təəccübləndirən məqamlar nələr olub?**

● İntensiv məşğul olduğum sahə beyin damarlarının xəstəlikləridir. Bunların müalicəsi çox çətindir. Ümumiyyətlə, tibbin cərrahi bölmələri çətin hesab edilir. Neyrocərrahiyyə isə xüsusilə ağır sahədir. Ümumi həqiqət var ki, biz bu dünyaya gələndə müəyyən sayda sinir hüceyrələri ilə doğuluruq. Dəri hüceyrələrindən fərqli olaraq, sinir hüceyrələri yenidən əmələ gəlmir. İnsan yaşlandıqca hüceyrələrin sayı azalır. Beyin cərrahiyyəsində cərrahın cüzi səhvi xəstənin ölümünə səbəb olur. Beynin transplantasiyası da

mümkün deyil. Əməliyyatxanaya girəndə bilirəm ki, səhv etməyə haqqım yoxdur. Bu da təbii ki, müəyyən gərginlik deməkdir. Neyrocərrahiyyəyə gələn insan bu çətinliyi anlamalıdır. Biz ağır beyin qanaxmaları, beyin şişləri, ağır formada travma keçirən insanların həyata qaytarırıq. Bəzən ağır beyin əməliyyatından çıxıram, yatmağa hazırlaşanda yenidən zəng gəlir, təkrar geyinib beyin qanaxması keçirmiş xəstəni əməliyyat edirəm. Bu, çox ağırdır. Amma həmin xəstələrin təkrar müayinəyə gəldiyini görəndə deyirsən ki, bu, bütün əziyyətlərə dəyər.

“ON-OFF PRİNSİPI”

● **Bəs belə gərgin rejimdə işləyən beyin cərrahi öz beyninə necə istirahət verir?**

● Belə həyat tərzində yaşamaq üçün Almaniya çox vacib bir qayda var. Mən ona “On-Off prinsipi” deyirəm. İşləyən fazadan (“On”) sonra “Off” fazası olmalıdır. Yəni işdən tam ayrılmalısın və o vaxt heç kim sənə axtara bilməz. Təəssüf ki, Azərbaycanda telefonunu söndürmək bir qədər çətindir, amma Almaniya bu imkan var. Beynin istirahəti üçün insanın hobbisinin olması çox vacibdir. Mən səyahət etməyi sevirəm. Çox böyük zövqlə dünyanı gəzirəm.

● Uğur sیرriniz nədir?

● Mənə görə, uğurun birinci şərti insanın özünə qarşı səmimi olmasıdır. İnsan qabaqcadan bilməlidir ki, həyatında nəyə nail olmaq istəyir və bunun üçün nə edə bilər? Əgər lazımı dərəcədə motivasiya, məqsədyönlülük və səmimiyyət varsa, insan istədiyi hər şeyə nail ola bilər. Sadəcə, plan qurmaq və planla getmək lazımdır. Bir şeyi başa düşməlisən ki, həmişə qalib gəlmək mümkün deyil. Hər bir uğurlu insan mütləq o yera gələndə qədər yuxulub. Mən də illər ərzində dəfələrlə yuxulmuşam. Elə günlərim olub ki, özümə sual vermişəm ki, bəlkə həyatımda daha asan bir yol seçə bilərdim? Başa düşmək lazımdır ki, savaşa hansısa bir məğlubiyyətə o demək deyil ki, müharibəni tam uduzmuşam. O məğlubiyyətlər səni qabiliyyətə apara bilər. Qarşıma qoyduğum məqsədlərimə möhkəm inanım və hər bir səhvim üzərində işləməyin bugünkü nailiyyətlərimi mümkünləşdirir.

Ramazan Cabbarlı:
“Bu gün insanları epilepsiyadan, depressiyadan müalicə edirik. İnsanlar var ki, ağrı sindromları çox kəskin, heç bir dərman təsir etmir. Bunu da stimulyasiya ilə müalicə edirik. Əgər fantastika gözəyiriksə, düşünürəm ki, yaxın 20 il ərzində görmə məhdudiyyəti olan insanların stimulyatorun köməyi ilə görmə qabiliyyətlərini bərpa edə bilərik”.

